

УДК 376-056.45

Л. В. Корінна,

кандидат педагогічних наук, доцент, директор заслужений працівник освіти України, член-кореспондент АМСКП «Полісся»,

(КЗ «Житомирський обласний Ліцей-інтернат для обдарованих дітей», м. Житомир)

ФОРМУВАННЯ ТА ЦІЛЕСПРЯМОВАНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ: АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

Статтю присвячено проблемам особистісного самовизначення, професійної орієнтації ліцеїстів у освітньому просторі ліцею-інтернату для обдарованих дітей. Акцентовано увагу на особливостях профільного навчання – першого важливого етапу професійного самовизначення та виховання особистості, здатної до самореалізації, навчання впродовж життя. Визначено основні завдання створення профорієнтаційного простору навчального закладу. При цьому автором статті зазначено, що простір профільного самовизначення – це сукупність структурних підрозділів ліцею-інтернату, що мають загальні цілі, ресурси для їх досягнення та єдиний центр управління. Запропоновано опис педагогічного досвіду забезпечення реалізації творчого потенціалу всіх учасників навчально-виховного процесу. Подано структуру освітньої системи ліцею-інтернату.

Ключові слова: професійне самовизначення, профіль навчання, професійна орієнтація ліцеїстів, особистісне самовизначення, самореалізація, професійна перспектива, професія, фах, цінності, критичне мислення, креативність, обдарованість, інтереси, нахили, здібності.

Постановка проблеми. Зміни в соціальному, економічному, культурному, освітньому й політичному житті держави зумовлюють необхідність удосконалення існуючих традиційних форм і методів підготовки молоді до самостійного і свідомого вибору майбутньої професії, а в подальшому – успішної самореалізації в суспільстві.

За експертними прогнозами у 2020 році найбільш затребуваними на ринку праці будуть вміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі [1].

Соціальне замовлення суспільства не обмежує сферу професійного самовизначення особистості, важливою передумовою якого є сформованість в особистості ключових та предметних компетентностей, окремих психічних, психологічних і фізичних властивостей, які сприяють успішній її самореалізації. Концепція Нової української школи «Простір освітніх можливостей» стверджує, що у новій школі будуть вимірювати індивідуальні нахили та здібності кожної дитини для цілеспрямованого розвитку і профорієнтації [1].

Професійне самовизначення – складний динамічний процес самопізнання та об'єктивної оцінки власних індивідуальних особливостей, якостей та можливостей в порівнянні з вимогами, необхідними для оволодіння конкретною професією. Переважна більшість вчених пов'язують професійне самовизначення з підлітковим та юнацьким віком, розглядаючи його, як найважливіше новоутворення для даних періодів розвитку особистості. Є. Клімов уводить навіть спеціальний термін «стадія оптації» - період, коли відбувається «підготовка до життя, до праці, свідоме і відповідальне планування, вибір професійного шляху». [2].

Педагогічне керівництво професійним самовизначенням передбачає організацію й здійснення керуючого впливу на психологічну сферу особистості ліцеїстів відповідним арсеналом педагогічних засобів з метою їх підготовки до свідомого та самостійного вибору професії.

Мова йде про сучасні педагогічні засоби науково-методичного супроводу професійного самовизначення молоді, забезпечення та підтримку процесу вибору ліцеїстами майбутньої професії в системі профільної освіти. Такий підхід дозволяє розглядати професійне самовизначення як процес поетапного прийняття учнем рішень, які поєднують його уподобання у виборі професії не тільки з об'єктивними потребами соціально-економічного розвитку суспільства, а й рівнем сформованості ключових та предметних компетенцій [6]. Допомога ліцеїстові у правильному виборі професії передбачає одержання знань про себе і про світ професій з наступним співвіднесенням отриманих знань. Одним із засобів реалізації зазначених завдань є створення у ліцеї інтернаті простору професійного самовизначення, який надає можливість удосконалити систему профорієнтаційної допомоги.

Виклад основного матеріалу. Стратегічні орієнтації на новий тип освіти, її конкурентоздатність в європейському та світовому освітніх просторах, виховання покоління молоді, що буде захищеним і мобільним на ринку праці, матиме необхідні компетенції для навчання протягом життя закладені в нормативних документах: Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Концепції «Нова українська школа», Концепції профільного навчання в старшій школі, Концепції державної системи професійної орієнтації населення, які забезпечують можливості рівного доступу молоді до загальноосвітньої профільної та початкової

допрофесійної підготовки, освіти впродовж усього життя, сприяють вихованню особистості, здатної до самореалізації в умовах реформування сучасного суспільства. За таких підходів профільне навчання, відповідно до Державних стандартів освіти, має забезпечувати загальноосвітню підготовку старшокласників, їх допрофесійну готовність із формуванням стійкої орієнтації на подальше навчання [3].

Методологічні основи психологічного підходу до проблеми самовизначення людини були закладені С. Рубінштейном. Згадана проблема розглядалася ним у контексті сформульованого ним принципу – зовнішні причини діють, переломлюючись через внутрішні умови.

У роботах А Абульханової-Славчкової професійне самовизначення розглядається в нерозривному зв'язку з вибором життєвого шляху, життєвим самовизначенням. П. Щедровицький розглядає самовизначення як здатність людини будувати саму себе, свою індивідуальну історію, як уміння переосмислювати власну сутність. М. Пряжников у своїх роботах розкрив культурно-історичну сутність проблеми професійного самовизначення, зміст поняття «активність і активізація особистості, що самовизначається». Підкреслюючи нерозривний зв'язок професійного самовизначення із самореалізацією людини в інших важливих сферах життя, він пише: «...сутністю професійного самовизначення є самостійне і усвідомлене знаходження смислів виконуваної роботи й всієї життєдіяльності в конкретній культурно-історичній (соціально-економічній) ситуації». [7]

Обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей має понад 25 років досвіду допрофільного та профільного навчання, що передбачає врахування потреб, нахилів, здібностей і пізнавальних інтересів старшокласників, спрямованих на реальне життєве й професійне самовизначення. Метою профільного навчання є виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства [3]. Профільне навчання створює потенційно-сприятливі умови для успішного розв'язання проблем професійної орієнтації та створення у навчальному закладі простору професійного самовизначення, який надає можливість удосконалити систему профорієнтаційної допомоги, а ліцеїстам – можливість реалізувати свої потенційні можливості.

Загальною метою формування такої структури є створення умов для досягнення кожним ліцеїстом можливості підготувати себе до майбутнього професійного самовизначення шляхом включення в профорієнтаційний простір, який поєднує у собі психологічні, педагогічні та соціальні аспекти, сприяє самовизначенню, саморегуляції освітньої діяльності, розвитку і саморозвитку ліцеїста як суб'єкта життєдіяльності, в тому числі й професійної.

Основні завдання створення простору:

- Узгодження дій науково-методичної, соціально-психологічної й медичної служб ліцею-інтернату по виконанню профорієнтаційних програм відповідно до запитів соціуму;
- Використання індивідуального навчального плану, розвиток ключових і предметних компетентностей, які дають ліцеїсту змогу розв'язувати проблеми в складних соціальних умовах.
- Виявлення професійних схильностей ліцеїстів з використанням методик обстеження фізичного та психічного здоров'я;
- Застосування педагогіки партнерства, залучення сім'ї з метою створення ґрунту для планування відповідної соціально-психолого-педагогічної допомоги;
- Простір профільного самовизначення – це сукупність структурних підрозділів ліцею-інтернату, що мають загальні цілі, ресурси для їх досягнення та єдиний центр управління. Простір необхідний для обміну ресурсами задля досягнення мети та координації зусиль.

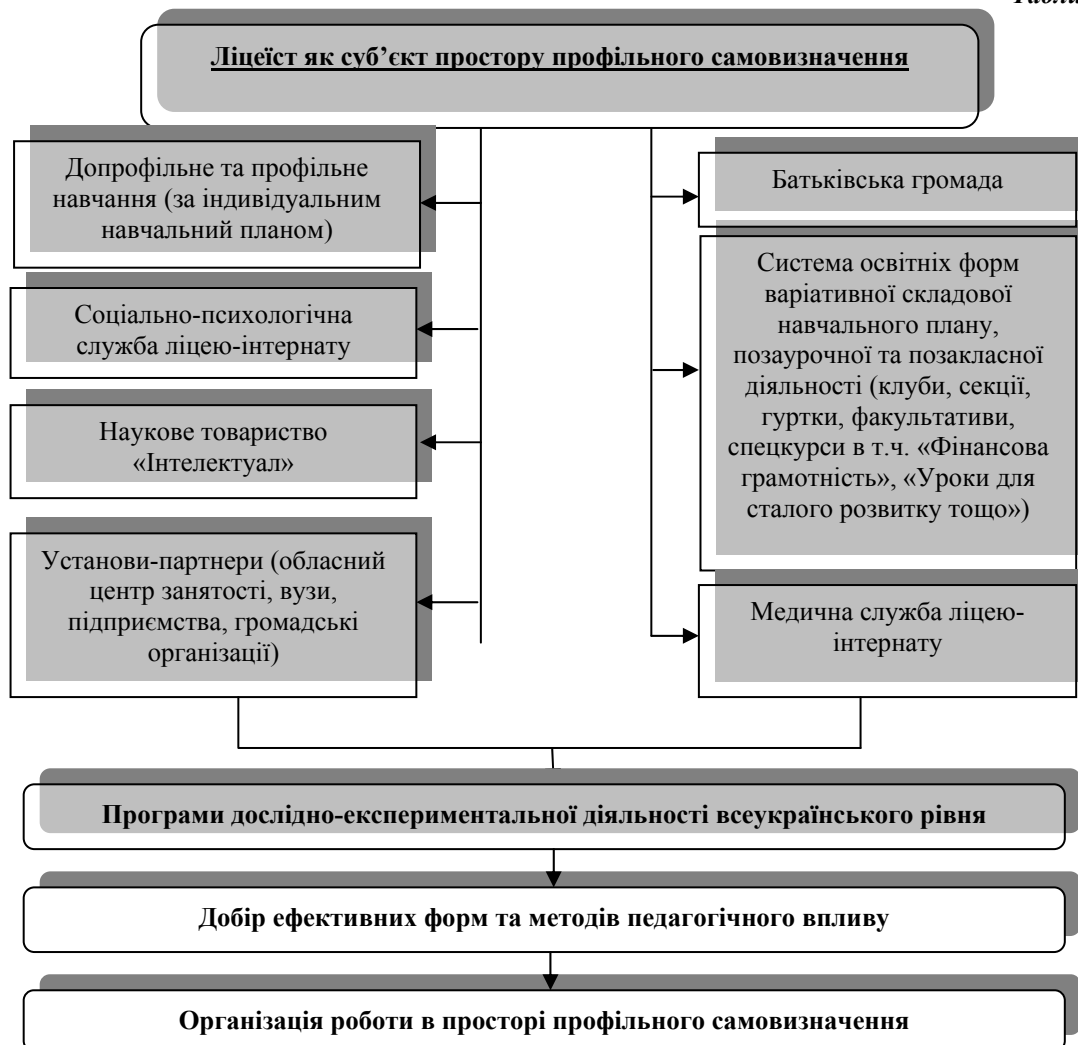
У ліцей-інтернаті створена атмосфера зростання творчого потенціалу всіх учасників навчально-виховного процесу за рахунок оволодіння новим змістом освіти; участі в роботі центру «Школа педагогічної майстерності – 2017» – науково-методичного та навчально-педагогічного підрозділу відділу змісту і технологій навчання дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України; застосуванню сучасних технологій в навчально-виховному процесі; участі у дослідно-експериментальній діяльності, яка здійснюється в ліцей-інтернаті за чотирма напрямками:

- ліцей – авторська Школа становлення відповідального громадянина (відповідно до наказу МОНУ від 19.01.2017 року №79 «Про проведення всеукраїнського експерименту за темою «Теоретико-методологічні засади моделювання розвитку авторських шкіл» на базі загальноосвітніх навчальних закладів України»);
- «Організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу учасників навчально-виховного процесу (відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 30.12.2013 року №1858 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі Житомирського обласного педагогічного ліцею Житомирської обласної»)(з 2014 року - КЗ "Житомирський обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей" Житомирської обласної ради);
- «Науково-методичні засади впровадження фінансової грамотності у навчально-виховний процес навчальних закладів» (відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 17.06.2013 року №776 «Про розширення бази для проведення дослідно-експериментальної роботи «Науково-

методичні засади впровадження фінансової грамотності у навчально-виховний процес навчальних закладів»);

- «Формування цінностей суспільства сталого розвитку засобами навчального процесу» (відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2015 року № 1/9-625 «Щодо навчального курсу «Основи стратегії сталого розвитку України», наказу управління освіти і науки облдержадміністрації від 16.01.2016 року № 01-30).

Таблиця №1

До простору профільного самовизначення активно залучаються заклади професійної освіти (коледжі, ВНЗ, підприємства, обласний центр зайнятості та інші установи), що володіють ресурсами для проведення допрофільного та профільного навчання, а також різного роду рейтингових змагань. До складу простору профільного самовизначення входять науково-методична та соціально-психологічна служба ліцею-інтернату. Завдання соціально-психологічної служби – надавати повну інформацію педагогам та батькам про особливості спеціальних і загальних здібностей ліцеїстів, критерії їх виявлення і шляхи формування. В основі психологічного забезпечення допрофільної та профільної підготовки лежить сприяння свідомому вибору ліцеїстами майбутнього профілю навчання. Соціально-психологічна служба забезпечує своєчасне виявлення і максимально повне використання в навчанні та вихованні учнів їх інтелектуального й особистісного потенціалу, наявних здібностей, інтересів і нахилів.

Важливо в просторі профільного самовизначення скоординувати зусилля педагогів, батьків та громадськості, які беруть в ньому участь: вчителі-предметники повинні враховувати основні аспекти і напрями оновлення навчального змісту відповідно до вимог сьогодення; психолог, соціальний педагог, куратори та вихователі, педагогічна громадськість, батьки, представники вузів і обласного центру зайнятості населення повинні враховувати вплив на ліцеїстів соціальних факторів: мікросередовища, засобів масової інформації тощо.

Основною метою навчального процесу ліцею-інтернату є розвиток ключових та предметних компетентностей ліцеїстів в умовах профілізації навчання. Цьому сприяє структура освітньої системи ліцею-інтернату.

Таблиця №2

Структура освітньої системи ліцею-інтернату

Багатопрофільний навчальний заклад II-III ступенів ПРОФІЛІ навчання: - українська філологія; - іноземна філологія; - фізико-математичний; - хіміко-біологічний; - математичний; - історичний; - економічний	8-9-ті класи (I та II курси) Допрофільна підготовка	Мета: формувати компетентності, необхідні для успішної самореалізації та соціалізації в суспільстві, розширити загальний світогляд з метою свідомого вибору подальшого шляху здобуття освіти; підготувати до визначення профільного навчання, здійснювати допрофільну підготовку учнів
	10, 11-ті класи (III і IV курси) Профільне навчання	Мета: підготувати випускника ліцею до професійного самовизначення, вибору подальшого шляху здобуття освіти; навчити творчо використовувати й самостійно здобувати знання; практикувати наскрізний процес виховання, що формує цінності громадянського суспільства; залучити до науково-дослідницької діяльності, формувати цілісну усебічно розвинену особистість.
Додаткова освіта	8,9,10,11-ті класи (I, II, III, IV курси)	Мета: формувати вміння вчитися впродовж життя; посилити варіативну складову навчального плану; допомогти у професійному самовизначенні; сприяти реалізації знань, отриманих у базовому компоненті. Основний зміст: практично орієнтована діяльність, розвиток критичного мислення; оволодіння навичками, що допоможуть конкурувати на ринку праці.
Довишівська підготовка	11-й клас (IV курс)	Мета: професійна орієнтація ліцеїстів, поглиблена підготовка з базових дисциплін. Участь ліцеїстів в олімпіадах, конкурсах, турнірах, пробному тестуванні, зокрема на базі ліцею-інтернату, за програмами Українського центру оцінювання якості освіти. Дистанційна освіта.
Наукове товариство «Інтелектуал»	10, 11 класи (III, IV курси)	Мета: підготовка ліцеїстів до активної діяльності в галузі науки; формування здатності до інновацій; сприяння самовизначенню у виборі професії; залучення до систематичної науково-дослідницької, експериментальної, творчо-пошукової діяльності.

Основними напрямками профорієнтаційної роботи з ліцеїстами є: професійна просвіта, професійне виховання, професійна діагностика та професійна консультація [3].

Важливе значення для визначення змісту профорієнтаційної роботи має рівень професійної спрямованості ліцеїстів. Для його визначення під час вступної кампанії проводиться тестування, яке дає можливість абітурієнту правильно обрати предмет для поглибленого чи профільного вивчення. Це дає можливість розрізнити високий, середній та низький рівень професійної спрямованості учнів: *високий рівень* професійної спрямованості – загальні та професійні інтереси носять широкий, змістовний та стійкий характер; вироблена система значимих ціннісних орієнтацій, для яких характерне глибоке розуміння значення професії і для окремої особистості, і для всього суспільства; *середній рівень* – загальні та професійні інтереси мають стійкий характер, але не завжди поєднуються з інтересами до майбутньої професійної діяльності; інші інтереси обмежені; ціннісні орієнтації виражаються позитивним відношенням до виконання професійного обов'язку, добросовісного виконання обов'язків; *низький рівень* – загальні та професійні інтереси чітко не виражені; відсутнє поєднання з інтересом до майбутньої професійної діяльності. [4]

Спираючись на професійну спрямованість, пізнавальні інтереси ліцеїстів до відповідної професії, можна зорієнтувати їх на доцільний профіль навчання, і навпаки, знаючи здібності і нахили учнів до деяких предметів навчально-виховного циклу, можна запропонувати відповідний профіль, а в подальшому і саму професію. Профільна підготовка відрізняється від загальноосвітньої підготовки більш конкретними професійно-зорієнтованими характеристиками мотивів, мети, засобів і результатів навчальної, продуктивної, творчої діяльності, які виступають стосовно до учня у вигляді певних вимог. Учні повинні перейти від більш загального, загальноосвітнього до більш конкретного профілю діяльності, який передбачає певну спеціалізацію, конкретизацію навчальної діяльності навколо визначеної групи професій.

При цьому відбувається зміщення спрямованості в майбутнє, активізація процесів прогнозування, програмування діяльності ліцеїста. Його діяльність в процесі опанування профілю навчання починається з актуалізації відповідних потреб і мотивів, бути забезпеченою необхідною вихідною інформацією й

розгортанням пізнавального процесу, на основі чого він ставить нову мету і складає програму профільної навчально-продуктивної-творчої діяльності, перебіг якої має обов'язково призводити до суспільного та особистісного-значущого результату.

Особливої уваги потребує професійна орієнтація учнів у процесі вивчення основ наук в умовах профільного навчання: різні напрями – суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, філологічний – мають нерівнозначні профорієнтаційні можливості.

Вимоги з боку профільного навчання висуваються не лише до особистості учня, а й до вчителів-предметників. Профільні дисципліни спонукають вчителів не лише викладати відповідний навчальний матеріал, але й ознайомлювати ліцеїстів з професіями, в якій цей предмет відіграє важливу роль. Тому в ліцеї-інтернаті в процесі викладання предмету педагоги показують ліцеїстам ті сторони знань і навиків, які мають практичне значення для сучасної виробничо-трудова діяльності, формують у них вірне розуміння суспільного характеру цих знань і навиків, викликають інтерес. Необхідно зацікавити ліцеїстів перспективою практичного застосування отриманих ними знань. Саме усвідомлення практичного значення профільного предмету, його місця в трудовій діяльності формує інтерес до нього, а разом з ним і до професій, науково-теоретичну основу яких він складає.

В складнішому становищі опиняються вчителі, які викладають непрофільні дисципліни. Знайти міст між своєю дисципліною і майбутньою професією ліцеїстів, які не будуть її використовувати у подальшій професійній діяльності дуже важко. З іншого боку необхідно пам'ятати, що навіть при ретельній діагностиці учнів до того чи іншого профілю можуть виникати випадки хибного вибору. Це означає, що учневі необхідно переорієнтуватися в майбутньому, але без знань деяких дисциплін зробити це буде важко.

Основною метою педагога при профорієнтаційній роботі в будь-якому профілі навчання є вивчати нахили, здібності, професійні інтереси учнів, формувати у них суспільно-значущі мотиви вибору професії, консультувати учнів з питань, які пов'язані з провадженням навчання та працевлаштуванням [5]. Нові освітні можливості, в т.ч. STEM та ІК-технології й в цілому технологізація освітньої діяльності вимагають відмови від шаблонів традиційної освіти, формування нового та розвитку критичного мислення учасників навчально-виховного процесу і головне – потребують від учителя та учня вмінь самоорганізації та саморозвитку.

Основними формами та методами проведення занять профорієнтаційного характеру у ліцеї є лекція, урок-бесіда, екскурсія, семінари, практичні заняття, різні форми позаурочної та позакласної роботи. Лекційно-семінарську, лекційно-практичну форму занять використовують в освітньому просторі ліцею всі педагоги. Для активізації сприйняття і залучення ліцеїстів до обговорення питань використовується евристична або розгорнута бесіда. Семінарські заняття та диспути, присвячені вирішенню основних питань професійного самовизначення молоді, найбільш популярні серед ліцеїстів.

На заняттях велике значення приділяється практичному засвоєнню отриманих теоретичних знань. Зокрема, на уроках математики та фізики – це розв'язання задач в т.ч. практичного, прикладного спрямування, які формують культуру мислення, розвивають інтелектуальні здібності. Технологічно це відображено у навчальному плані ліцею-інтернату, в якому виділяються окремі години на практичні заняття. Це стосується предметів природничо-математичного напрямку: математики, фізики, інформатики, економіки, хімії, біології.

Високий рівень викладання інформатики, математики, фізики в ліцеї дає змогу значній частині випускників вибрати свою майбутню професію у сфері інформаційних технологій: програмування, Web-дизайну, адміністрування мереж, інтернет-технологій, економіки, системної аналітики та ін.

Велике зацікавлення учнів викликають уроки економіки, заняття спецкурсів «Фінансова грамотність», «Уроки для сталого розвитку», що наповнені практичними роботами по створенню бізнес-планів організації та розвитку бізнесу, розрахунку ризику інвестицій у різні проекти, основ маркетингового дослідження ринку товарів та послуг.

Кожного року ліцеїсти є серед переможців олімпіад та конкурсів економічного напрямку, тільки за три останні роки 21 ліцеїст став переможцем III (обласного) та IV (Всеукраїнського) етапів предметних олімпіад.

На уроках суспільно-гуманітарного та філологічного напрямів популярні інноваційні технології навчання: проектна, навчання як дослідження, інформаційно-комунікаційні, колективних творчих справ (наприклад при підготовці до турнірів), створення ситуації успіху, кооперованої діяльності, зокрема робота в гомогенних чи гетерогенних групах, котрі активізують засвоєння матеріалу та викликають бажання творчого пошуку. Важливо в організації навчально-виховного процесу створити відповідальне відношення до освітньої діяльності, формування навичок самоосвіти та інтелектуальної роботи. Ліцеїстам – членам науково товариства «Інтелектуал», що працює в ліцеї у 1993 році, пропонуються науково-дослідні проекти, що виконуються під керівництвом педагогів та викладачів Житомирського державного університету імені Івана Франка, зокрема, під час підготовки до конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт Малої академії наук, олімпіад, турнірів.

В ліцеї-інтернаті на першому курсі та на профілях іноземної філології та математичному поглиблено вивчають англійську та німецьку мови. Працюють гуртки англійської, німецької та польської мов, євроклуб «Нова хвиля». Ліцеї-інтернат – учасник проекту асоційованих шкіл ЮНЕСКО. Щороку ліцеїсти мають змогу перебувати в іншомовному середовищі за рахунок організованих поїздок до країн Євросоюзу.

В організації й проведенні профорієнтаційних заходів вихователю і куратору велику допомогу можуть надати батьки. Готуючи їх до участі в них, педагоги керуються основними психолого-педагогічними засадами, які лежать в основі всієї профорієнтаційної роботи з молоддю, враховується специфіка конкретного заходу. Наприклад, традиційними у ліцеї-інтернаті стали родинні свята. «Запалю свічу» – під таким девізом традиційно проходить свято на IV економічному курсі. Цей проект дозволяє розкрити таланти і уподобання ліцеїстів та членів їх родин, сприяє становленню атмосфери гармонії та порозуміння в сім'ях ліцеїстів, дає можливість ліцеїстам та їх батькам дізнатися багато нового один про одного. Проект допомагає вирішити питання творчого самовираження ліцеїстів, розвинути їх емоційно-почуттєву сферу, збагачує духовний світ, виховує здатність до творчої самореалізації, направляє на майбутню професію.

Слід виділити ще одну важливу особливість профорієнтаційної роботи. Це психолого-педагогічні дослідження та бесіди практичного психолога та соціального педагога ліцею-інтернату, спеціалістів обласного центру зайнятості з ліцеїстами, надання повної та об'єктивної інформації про світ професій, що сприяє формуванню в учнів правильного уявлення про їх привабливі сторони і можливі труднощі, творчі моменти професійної діяльності. Ліцеїсти переконуються, що від їх здібностей, фізичних та інтелектуальних, можливостей, набутих ключових та предметних компетентностей залежать подальші успіхи в особистісному та професійному становленні.

Щороку ліцеїсти 11-х класів проходять тест Дж. Холланда на визначення професійної направленості особистості.

За результатами цього тесту найбільша кількість учнів отримала тип – соціальний (61%), на другому місці – артистичний (16%), на третьому місці – систематичний тип (9%). Підприємницький тип отримали 7% респондентів, 5% – реалістичний тип та дослідницький – 2% ліцеїстів.

У підсумку 61% ліцеїстів Житомирського обласного ліцею-інтернату для обдарованих дітей отримали соціальний тип, що в тому числі передбачає вчительську професію.

В ліцеї-інтернаті здійснюється налагоджена дієва взаємодія з провідними навчальними закладами області та України. Ліцей – член навчально-науково-виробничого комплексу «Полісся» при Житомирському державному університеті імені Івана Франка, підписані угоди про співпрацю з Житомирським технологічним університетом, Житомирським національним агроекологічним університетом, проводяться спільні науково-дослідницькі проекти з Київським національним педагогічним університетом ім. Драгоманова, Національним університетом «Острозька академія», Національним політехнічним університетом ім. Сікорського. Викладачі вузів викладають спецкурси, проводять вебінари, іншу науково-просвітницьку діяльність. Професори та доценти керують науково-дослідницькими роботами учнів, які беруть участь у конкурсах-захистах Малої академії наук.

За понад 25 років більш як три тисячі ліцеїстів стали студентами вищих навчальних закладів України та Європи. За результатами 2015-2016 навчального року випускники ліцею-інтернату навчаються у 47 вищих навчальних закладах України, Польщі, Ізраїлю, Великої Британії та Латвії. В таблиці 3 наведена інформація про топ-вузи, які випускники обрали за останні три навчальні роки.

Таблиця 3.

№	Вузи	2013-2014	2014-2015	2015-2016
1	2	8	9	10
1	Житомирський державний університет імені І. Франка	21	20	18
2	Житомирський національний агроекологічний університет	8	9	6
3	Київський національний політехнічний університет імені Сікорського	12	9	7
4.	Вінницький національний університет імені Пирогова	9	8	7
5.	Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка	5	6	6

Як бачимо з таблиці 3, за останні три роки популярність не втратив Житомирський державний університет імені Івана Франка, який і досі займає почесне перше місце серед обраних випускниками ліцею вузів. Даний вуз найбільше вибирають випускники профілів української філології, також в меншій мірі – економічного, історичного та інших профілів. На другому місці Київський національний

політехнічний університет імені Сікорського – його обирають здебільшого випускники фізико-математичного та математичного профілів. Також популярні Житомирський національний агроекологічний університет, Вінницький національний університет імені Пирогова, студентами яких, як правило, стають випускники хіміко-біологічного, фізико-математичного та економічного профілів.

На мал.1-6 представлені результати щодо профорієнтації випускників ліцею-інтернату в розрізі обраних вузів (напрямків спеціальностей).

Варто зазначити, що випускники хіміко-біологічного профілю, як правило, обирають вузи пов'язані з медициною, фармакологією, природокористуванням, харчовою промисловістю та педагогічними спеціальностями – 81% (див. рис.1).

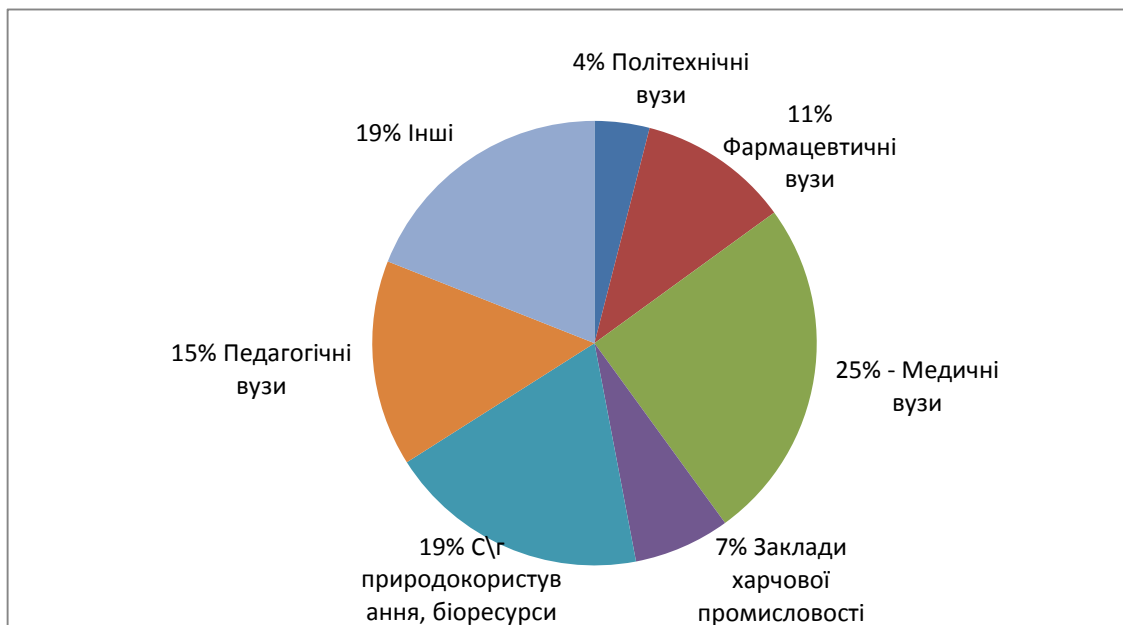

Рис.1. Профорієнтація випускників хіміко-біологічного профілю в розрізі обраних вузів

Випускники математичного, економічного та фізико-математичних профілів обирають політехнічні вузи, торгівельно-економічні, університети банківської справи, а також педагогічні спеціальності – 72% (див. рис. 2-3).

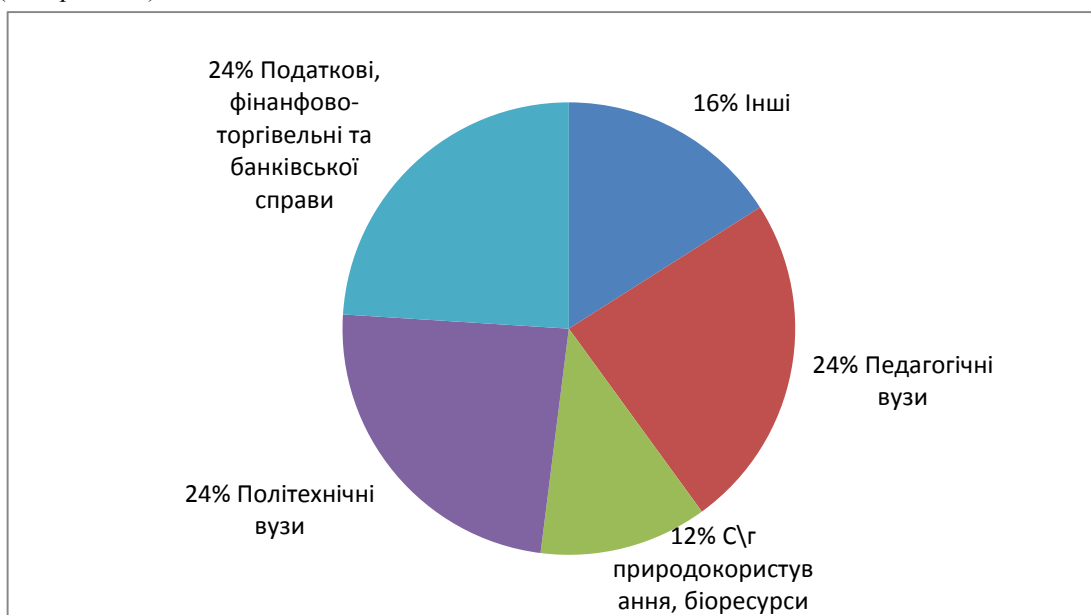

Рис.2. Профорієнтація випускників економічного профілю в розрізі обраних вузів

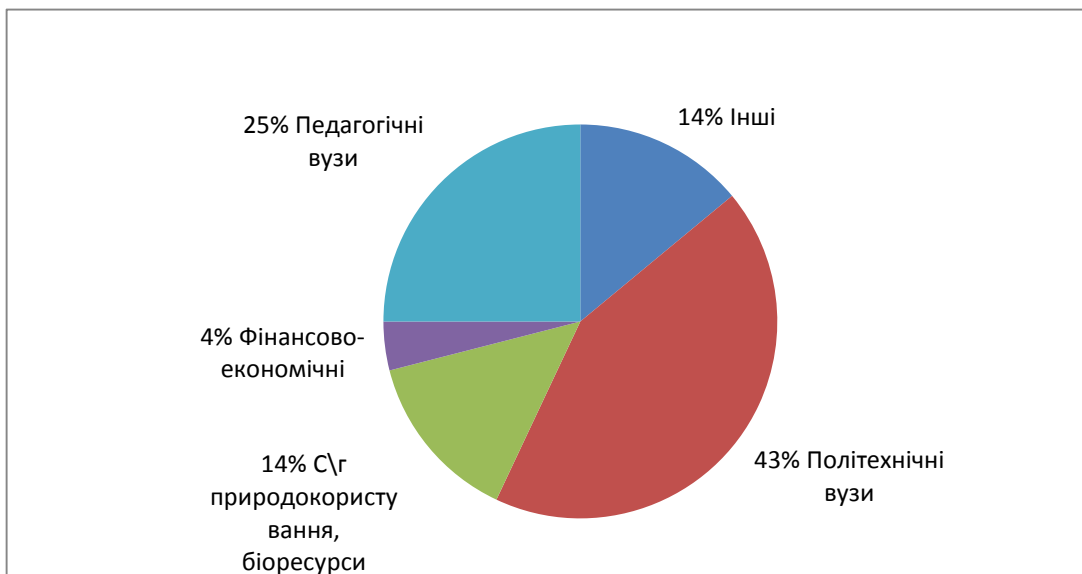

Рис. 3. Профорієнтація випускників фізико-математичного профілю в розрізі обраних вузів

Випускники профілів української філології (38%), іноземної філології (56%) та історичного (53%) – педагогічні університети (див. рис. 4-6).

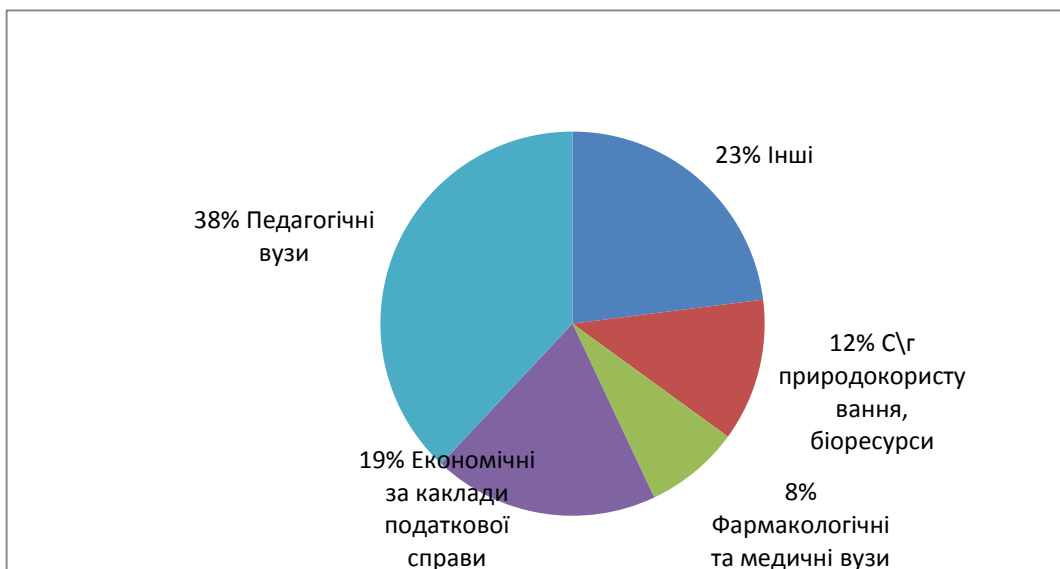

Рис. 4. Профорієнтація випускників профілю української філології в розрізі обраних вузів

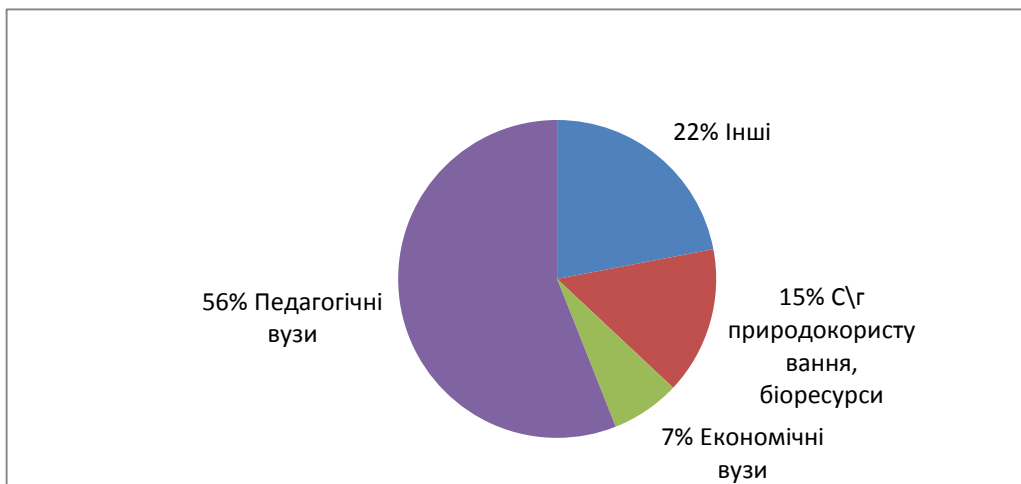

Рис.5. Профорієнтація випускників профілю іноземної філології в розрізі обраних вузів

Варто зазначити, що випускники історичного профілю, крім педагогічних спеціальностей, обирають і юридичні (10%), що дає сумарний результат в 63%.

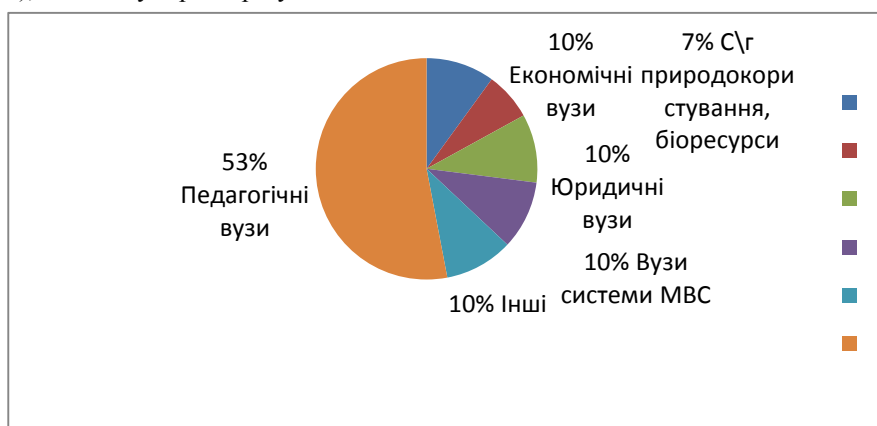

Рис.6. Профорієнтація випускників історичного профілю в розрізі обраних вузів

Серед основних завдань професійної орієнтації є виховання в учнів спрямованості на самопізнання і власну активність як основу професійного самовизначення, формування вміння зіставляти свої здібності з вимогами, необхідними для набуття конкретної професії, скласти на цій основі реальний план оволодіння професією.

Висновки. Профільне навчання є необхідною складовою безперервної освіти, інтеграції ліцеїстів у суспільство та розвитку їх особистості на всіх етапах життєвого шляху. Щороку відправляючи у велике життя своїх вихованців, ліцей-інтернат як соціальний інститут, відповідає перед батьками, суспільством, державою за якість їхньої підготовки, показує рівень ефективності своєї педагогічної праці. Продуктивність цієї роботи може бути оцінена лише через деякий час, коли вже зроблено перші життєві кроки, позначено статус рольової позиції вчорашніх ліцеїстів.

Варто зазначити, що випускники КЗ «Житомирський обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей» Житомирської обласної ради в переважній більшості реалізували себе в житті. Це їм вдалося завдяки великій працездатності, таланту, волі, наполегливості. Ліцейне життя для них було невід'ємною складовою буття: вони вчилися, сперечалися, конфліктували, дружили, любили і не помітно для себе росли і мужніли.

Наші випускники працюють керівниками шкіл, психологами, соціальними педагогами, вчителями, лікарями, юристами, економістами, державними службовцями, стали науковцями. В обраній професії ліцеїстів приваблюють, насамперед, не тільки великий заробіток, а й престижність, творчий характер, вирішення соціально-побутових проблем. Багато з них у свій час були переможцями олімпіад, брали участь у роботі різних гуртків, клубів, секцій.

Ліцей-інтернат достойно реалізує одне з найважливіших соціальних завдань сучасної школи – підготовку до успішної самореалізації в житті, надання учням допомоги в професійному самовизначенні. Однак все залежить не тільки від навчального закладу, а й від вектора соціальних змін, від змісту перетворення макро- і мікросередовища учнів, соціальної відповідальності держави та суспільства за долі підростаючого покоління.

Вибір професії для кожної молодої людини – це вибір свого місця в житті, подальшого шляху навчання і праці. Без перебільшення можна сказати, що для випускників – це завжди проблема номер один. Профільне навчання дає можливість учню познайомитися зі своєю майбутньою професією за рахунок предметів, до яких в них є здібності та які їм подобаються та відіграє вирішальну роль у формуванні рефлексивної моделі професійного самовизначення, яка дозволяє учневі усвідомити, оцінити, випробувати, реалізувати та спрогнозувати свої можливості, обрати успішну життєву траєкторію розвитку по закінченні ліцею-інтернату.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція «Нова українська школа».
2. Климов Е.А. История психологии труда: учебн. Пособие/ Е.А. Климов, О.Г. Носкова. – М.: МГУ, 1992. – 221 с.
3. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник МОН України. – К.: Пед. Преса – №24. – С. 3-15.
4. Булах І. С. Психологічні основи особистісного зростання підлітків: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / І. С. Булах – К., 2004. – 42 с.
5. Вітюк В. В. Розвиток професійно-особистісних якостей вчителів- предметників у системі післядипломної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика

- професійної освіти» / Вітюк В. В. // Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України. – К., 2000. – 19 с.
6. Професійна орієнтація: теорія і практика: науково-методичний посібник. / За ред. О.В. Мельника. – Івано-Франківськ: «Гіповіт», – Вип. №2. – 279 с.
7. Вострікова В. В. Психолого-педагогічна характеристика випускника багатопрофільного ліцею / Вострікова В. В. // Збірник наукових праць «Актуальні проблеми управління педагогіки та психології». – Херсон. - №1. – 2008. – С. 201-204.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED):

1. Kontsepsiia «Nova ukrainska shkola».
2. Klymov E.A. Ystoriya psykholohyy truda: uchebn. Posobyе/ E.A. Klymov, O.H. Noskova. – M.: MHU, 1992. – 221 s.
3. Kontsepsiia profilnoho navchannia v starshii shkoli // Informatsiinyi zbirnyk MON Ukrainy. – K.: Ped. Presa – #24. – S. 3-15.
4. Bulakh I. S. Psykholohichni osnovy osobystisnoho zrostannia pidlitkiv: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. d-ra psykhol. nauk : spets. 19.00.07 «Pedahohichna ta vikova psykholohiia» / I. S. Bulakh – K., 2004. – 42 s.
5. Vitiuk V. V. Rozvytok profesiino-osobystisnykh yakosteі vchyteliv- predmetnykiv u systemi pisladiplomnoi osvity : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kandydata ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity» / Vitiuk V. V. // Tsentralnyi instytut pisladiplomnoi pedahohichnoi osvity APN Ukrainy. – K., 2000. – 19 s.
6. Profesiina oriientatsiia: teoriia i praktyka: naukovy-metodychnyi posibnyk. / Za red. O.V. Melnyka. – Ivano-Frankivsk: «Tipovit», – Vyp. #2. – 279 s.
7. Vostrikova V. V. Psykholoho-pedahohichna kharakterystyka vypusknika bahatoprofilnoho litseiu / Vostrikova V. V. // Zbirnyk naukovykh prats «Aktualni problemy upravlinnia pedahohiky ta psykholohii». – Kherson. - #1. – 2008. – S. 201-204.

Коринная Л. В. Формирование и целенаправленное развитие одаренной личности: аспекты профессионального самоопределения

Статья посвящена проблемам личностного самоопределения, профессиональной ориентации лицеистов в образовательном пространстве лицея-интерната для одаренных детей. Акцентируется внимание на особенностях профильного обучения - первого важного этапа профессионального самоопределения и воспитания личности, способной к самореализации, обучения в течение жизни. Определены основные задачи создания профориентационного пространства учебного заведения. При этом автором статьи указано, что пространство профильного самоопределения - это совокупность структурных подразделений лицея-интерната, имеющих общие цели, ресурсы для их достижения и единый центр управления. Предложено описание педагогического опыта обеспечения реализации творческого потенциала всех участников учебно-воспитательного процесса. Подано структуру образовательной системы лицея-интерната.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, профиль обучения, профессиональная ориентация лицеистов, личностное самоопределение, самореализация, профессиональная перспектива, профессия, специальность, ценности, критическое мышление, креативность, одаренность, интересы, склонности, способности.

Corinne L. V. Formation And Purpose Development Of A Personality: Aspects Of Professional Self-Determination

The article is devoted to the problems of personal self-determination, professional orientation of students in educational space of the Lyceum-boarding school for gifted children. The attention is focused on the characteristics of profile education – the important first stage of professional self-determination and the education of the individual capable to self-learning throughout life. The main tasks of creating vocational spaces of the institution are determined. The author of the article states that the relevant space of self-determination is a combination of structural units of the Lyceum-boarding school, sharing common goals and resources to achieve them and a single control centre. It is proposed the description of teaching experience of ensuring the realization of creative potential of all participants of the educational process. The structure of the educational system of the Lyceum is shown.

Keywords: professional self-determination, profile education, professional orientation of lyceum students, personal self-determination, self-realization, professional perspective, profession, speciality, values, critical thinking, creativity, gifts, interests, inclinations, capacity.